

PÁZMÁNY

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Doktori és Habilitációs Iroda

Intézményi azonosító: FI79633
1088 Budapest, Mikszáth tér 1.

Történelemtudományi Doktori Iskolai kurzus meghirdetése

Előadó: Kókai Sándor DSc – Medgyesy S. Norbert PhD	Szemeszter: 2021/2022. II.
Tanegység neve: <i>Európa kulturális régióinak története</i>	TDI képzés
Tanegység kódja: BTR–DK–020	<u>Előadás</u> – szeminárium (aláhúzendő)

Tematika

1. Február 18. – Dr. Kókai Sándor – Dr. Medgyesy S. Norbert: Bevezetés, a félév rendje. A házi dolgozat témaköreinek, regionális szempontjainak, forrástípusainak megbeszélése és struktúrája.
2. Március 4. – Dr. Kókai Sándor: A Délvidék, mint a nyugati és a keleti kereszténység pufferzónája a XVIII–XIX. században
3. Március 18. – Dr. Takács Miklós: A Kárpát-medence déli részének településrégészete az V. század elejétől a XVI. század közepéig (a hunoktól Mohácsig)
4. Április 1. – Dr. Kókai Sándor: A Bánság történeti földrajza (1718–1918)
5. Április 29. – Dr. Kókai Sándor: A történelmi Magyarország városhálózata és térstruktúrája (1870)
6. Május 13. – Dr. Medgyesy S. Norbert: Edukációs és búcsújáró körzetek (Sakrallandschaft) a Magyar Királyság területén és Közép-Európában, az újkorban

Az előadásokon és a kért házi dolgozatban vizsgált szempontok:

1. **A táj adottságai:** Mi az adott térség, illetve népcsoport földrajzi, ökológiai adottsága? Mutassa be a természeti-táji környezet erőforrásainak évszázadokon átívelő emberi hasznosítási lehetőségeit! (pl. domborzat, talajviszonyok, csapadék, éghajlat, növényzet, állatvilág, erdő, ásványkincsek, ásványvíz és fürdők stb.). A közigazgatási határok milyen természeti adottságok mentén és mikor alakultak ki? Hogyan változtak 1000 esztendő alatt?
2. **Emberek a tájban:** Milyen anyanyelvű és milyen vallású népcsoportok laknak azon a tájon középkorban, valamint a karlócai békétől (1699) napjainkig? Mi az adott népcsoport eredete, honnan és mikor érkeztek, milyen speciális feladatkört (katonaság, kézművesség, kereskedelem, stb.) láttak el, milyen kiváltságokat kaptak? Volt-e önálló közigazgatásuk, az újkor idején kik voltak a földesuraik? Milyen vallású a vizsgált népcsoport? Volt-e vallásváltás a körükben a reformáció és a katolikus megújulás idején? A felekezetiesség hogyan függ össze az identitásukkal az újkorban? Hogyan kapcsolódott össze a szentisztelet és a helybeliek foglalkozása.
3. **A kultúrtáj változása:** Hogyan változott a táj az Árpád-kor óta napjainkig? Mik voltak a nagy kultúrtáj-változások? Mikor és miért következtek be? A teljes fejlődésfolyamatot úgy mutassa be, hogy egy-egy történelmi időszak (vagy időszak) jelenségeit vizsgálja, történelmi földrajzi és történelmi (humán) ökológiai megközelítéssel: bányászat, folyamszabályozás, mocsárlecsapolás, kikötő-, vasút- és közútépítés, könnyű- és nehézipar kiépítése, autópályák.

Régióközpont-képző tényezők és vonzásokörzet kapcsolata: az emberi tevékenységek tájban megjelenő folyamatai és azokból eredő térszerkezetek is nagyon változatosak ezért fokozottan figyeljen egy-egy nagyobb település vonzásokörzetére az alábbi szempontok szerint. Lehet külön-külön elemezni és komplexitásában értékelni. Melyik település hány tényezővel rendelkezik:

- a. szakigazgatási (pl. kerületi székhely, bányakapitányság, pénzügyigazgatóság stb.)

- b. vallási (kegyhelyek, egyházi székhelyek [püspökségek, székes- és társaskáptalanok, nagyobb monasztikus vagy koldulórendi szerzetesházak]);
- c. oktatási (kollégiumok, akadémiák, egyetemek);
- d. kulturális (nagyobb könyvtárak, nyomdák);
- e. gazdasági (országos vásártartó helyek, pénzverdék, bányák [a hospesjog miatt döntőek a városfejlődésben],
- f. közlekedési (vízi átkelő = rév, közúti és vasúti csomópont);
- g. politikai (vármegyeshékhely, Árpád-kori várispánság központja, koronázó város!)

4. **Táj és lélek, táj és szellemiség:**

Az adott régió/táj benépesülésével és gazdasági birtokbavételével meginduló kultúrtáj-teremtő munka eredményeit az együtt élő népek közös alkotásaként és történeti örökségeként értékeljük. A feltárt táj-, nép- és gazdaságtörténet, erősíti nemzeti identitásunkat, honszeretetünket és lokális kötődésünket.

5. **Gazdasági változások és térszerkezet a 19. századi modernizációban:** a mezőgazdasági, ipari termelés fejlődése, fejlődő kapacitáskihasználtság. Új termelési ágak és technológiák kialakulása. A táj és a környezet átalakítása, bekapcsolódás a regionális és globális termelési folyamatokba, kereskedelembe. A hazai termelési viszonyok és szintek összehasonlítása más európai országok termelési szintjével.

6. **Magyarországi modernizációs zónák és városhálózat a 20. század elején:** Modernizációs tényezők meghatározása, iskolarendszer, ipari termelés, közegészségügy, közlekedés, város(ias)odás és életszínvonal az egyes nagyobb tájegységekben. Migrációs irányvonalak a modernizációs különbségek tükrében.

Olvasmányjegyzék a tárgyalt témákhoz

Kötelező szakirodalom:

- A Kárpát-medence földrajza. Szerk. Dövényi Zoltán. Akadémiai Kiadó, Bp., 2012. Olvasható: <https://mersz.hu/dovenyi-a-karpat-medence-foldrajza/> Kiemelten e kötet 375–394. oldaláról: *Berényi István*: Az „emberformálta táj” fejlődése a Kárpát-medencében.
- A Kárpát-medence történeti földrajza. Szerk. Frisnyák Sándor. Nyíregyháza, 1996.
- *Bálint Sándor–Barna Gábor*: Búcsújáró magyarok. A búcsújárás története és néprajza. Szent István Társulat, Budapest, 1994. pp. 15–23, 89–161, 239–260, 307–310.
- *Beluszky Pál*: Magyarország településföldrajza. Budapest, 1999.
- *Beluszky Pál*: Magyarország történeti földrajza I–II. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2005–2008.
- *Berényi István*: Kultúrtáj- és régió, mint kulturális örökség. In: Ezredforduló–századforduló–hetvenedik évforduló. Ünnepi tanulmányok Zimányi Vera tiszteletére. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. PPKE BTK, Piliscsaba, 2001. pp. 639–650.

- *Kókai Sándor*: A Marosszög történeti földrajza, 1718–1918: a táj- és erőforrás használat változása a 18. század elejétől a 20. század elejéig. MTA Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság Történeti Földrajzi Albizottsága, Nyíregyháza–Kiszombor, 2021.
- *Kókai Sándor*: Bánság: természet, társadalom, gazdaság (1718–2011). Tanulmánygyűjtemény. Nyíregyháza–Kiszombor, 2022.
- *Pounds, Norman J. G.*: Európa történeti földrajza. Ford. Boros Attila. Osiris, Bp., 2003. <https://www.szaktars.hu/osiris/view/pounds-norman-j-g-europa-torteneti-foldrajza-osiris-tankonyvek-2003/>
- *Tóth Sándor*: Táj és lélek I–II. Barangolások könyve. Üveghegy Kiadó, Százhalombatta, 2015, 2017.
- *Tüskés Gábor*: Búcsújárás a barokk kori Magyarországon a mirákulumirodalom tükrében. Akadémiai, Budapest, 1993. pp. 11–39, 211–220, 330–377.

Ajánlott szakirodalom:

- *Bálint Sándor*: Ünnepi kalendárium 1–3. [1. Karácsony, húsvét, pünkösd: <http://mek.niif.hu/04600/04645/html/index.htm>; 2–3: a kalendárium ünnepei] Mandala Kiadó, Szeged, 1998. Világhálón: Ünnepi Kalendárium 1. (December 1. – június 30.): <https://mek.oszk.hu/04600/04656/html/>; Ünnepi Kalendárium 2. (Július 1. – november 30.): <https://mek.oszk.hu/04600/04657/html/>
- *Beluszky Pál – Sikos T. Tamás*: Magyarország falutípusai. Akadémiai Kiadó, Bp. 1982. [1983]
- *Beluszky Pál– Győri Róbert*: Magyar városhálózat a 20. század elején. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2005.
- *Beluszky Pál*: A középszintű igazgatás és hazánk térszerkezete. MTA RKK, Bp.–Pécs, 1987. [1988]
- *Beluszky Pál*: A Nagyalföld történeti földrajza. Dialóg Campus, Bp.–Pécs, 2001.
- *Kókai Sándor*: A Bánság népessége a 18. században. Közép-európai közlemények 7 (2014), 3–4. szám, pp. 90–98.
- *Kókai Sándor*: A Bánság történeti földrajza (1718–1918). A Bánság helye és szerepe a Kárpát-medence földrajzi munkamegosztásában. Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, 2010.
- *Kósa László*: Paraszti polgárosulás és a népi kultúra táji megoszlása Magyarországon (1880–1920). Planétás, Budapest, 1998³.
- *Kósa László–Filep Antal*: A magyar nép táji-történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Bp. 1978. (Néprajzi Tanulmányok, Szerk. Manga János)
- *Mező András*: A templomcím a magyar helységnevekben (11–15. század). Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 1996.
- *Mező András*: Patrocíniumok a középkori Magyarországon. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2003. Letölthető: https://www.academia.edu/2075999/Review_Templomok_%C3%A9s_pat%C3%B3nusok_Mez%C5%91_Andr%C3%A1s_Patroc%C3%ADniumok_a_k%C3%B6z%C3%A9pkori_Magyarorsz%C3%A1gon_METEM_2003

Budapest, 2022. február 14.

Medgyesy S. Norbert s. k.
név, aláírás